VALEA VISELOR

— “A Martian Odyssey [Tweel]” 1934 —

de Stanley G. Weinbaum

Traducerea: Mihaela Crişan

Căpitanul expediţiei „Ares”, Harrison, se îndepărtă de micul telescop instalat la prova rachetei.

— Încă două săptămâni, cel mult, remarcă el. Marte se află în urma Pământului la o distanţă de numai şaptezeci de zile, iar noi ar trebui, fie să ne îndreptăm spre casă în această perioadă, fie să mai aşteptăm un an şi jumătate, până când bătrânul nostru Pământ se va roti în jurul Soarelui şi ne va prinde din urmă. Cum v-ar plăcea să petreceţi iarna aici?

Dick Jarvis, chimistul expediţiei, tremura când îşi ridică privirile din caietul său.

— Mai degrabă aş petrece-o într-un rezervor cu aer lichid, spuse ritos. Nopţile de vâră de-aici, cu temperaturile lor de optzeci de grade sub zero, mi-au fost de ajuns.

— Ei, zâmbi căpitanul, participanţii la prima expediţie pe planeta Marte, încheiată cu succes, ar trebui să fie acasă până atunci.

— Cu succes dacă ajungem acasă, corectă Jarvis. Eu n-am încredere în rachetele astea capricioase, mai ales după ce naveta auxiliară m-a lăsat baltă săptămâna trecută, în mijlocul lui Thyle. Întoarcerea dintr-o călătorie cu racheta e o senzaţie nouă pentru mine.

— Ceea ce-mi aminteşte, replică Harrison, că trebuie să-ţi recuperăm filmele. Sunt importante dacă vrem să ne alegem cu ceva din călătoria asta. V-amintiţi cum se îngrămădea publicul înaintea primelor imagini primite de pe Lună? Ale noastre sunt încă mai senzaţionale. Şi-apoi, drepturile de difuzare. S-ar putea să realizăm un profit bunicel pentru Academie.

— Ceea ce mă interesează pe mine, interveni Jarvis, este profitul personal. O carte, de exemplu; cărţile de călătorie sunt întotdeauna căutate, „Deşertul marţian” - cum sună ca titlu?

— Groaznic! mormăi căpitanul, parcă ar fi al unei cărţi de reţete pentru creme şi prăjituri. Ar trebui să-i spui „Dragostea unui marţian” sau ceva asemănător.

Jarvis chicotea.

— Oricum, zise el, dacă ne întoarcem acasă, am de gând să pun mâna pe orice profit s-ar ivi şi niciodată, dar niciodată nu mă mai îndepărtez de Pământ, decât până în stratosfera, unde mă voi ridica cu un avion bun. Am învăţat să apreciez planeta natală după ce am brăzdat spaţiul de deasupra acestei pilule

uscate pe care ne găsim acum.

— Pun pariu că te întorci aici la anu', zise căpitanul zâmbind ironic. Vei dori să-ţi vizitezi prietenul - struţul acela ciudat.

— Tweet? Tonul lui era grav. N-aş fi vrut să-l pierd. Era un bun tovarăş. N-aş fi supravieţuit bestiei fata-morgana dacă n-ar fi fost el. Şi nici luptei aceleia cu brutele care împingeau cărucioarele; nici n-am avut ocazia să-i mulţumesc măcar!

— O pereche de lunatici, voi doi, observă Harrison. Apoi privi în zare prin hublou, către licărirea cenuşie a lui *Mare Cimmerium.* Apare soarele, zise şi se opri. Ascultă, Dick, tu şi Leroy luaţi racheta auxiliară şi mergeţi să recuperaţi filmele alea.

Jarvis privea în gol.

— Eu şi Leroy? repetă el, schimonosindu-se. De ce nu eu şi Putz? Un inginer ar avea mai multe şanse să ne ducă până acolo şi înapoi, în căzul în care racheta ne-ar face figura.

Căpitanul dădu din cap grav, apoi, după ce îşi drese vocea, zise:

— Putz va trebui să verifice interiorul lui Ares. Va avea treabă până peste cap până la plecarea spre casă, pentru că vreau să verifice fiecare şurub. După ce decolăm o să fie prea târziu pentru reparaţii.

— Şi dacă eu şi Leroy o păţim? Asta este ultima noastră navă auxiliară.

— Agaţă alt struţ şi vino înapoi, sugeră Harrison zâmbind. Dacă aveţi necazuri o să vă căutăm cu „Ares", încheie el. Filmele alea sunt importante.

Se întoarse şi-l chemă pe Leroy. Micul şi energicul biolog apăru cu o figură întrebătoare.

— Tu şi Jarvis plecaţi să salvaţi naveta auxiliară, zise căpitanul. Totul este pregătit şi ar fi bine s-o porniţi chiar acum. Sunaţi-ne la intervale de câte o jumătate de oră; vom fi pe recepţie.

Ochii lui Leroy străluciră.

— Poate aterizăm să recoltăm şi specimene, nu? întrebă el curios.

— Aterizaţi, dacă vreţi. Mingea asta de golf pare destul de sigură.

— Cu excepţia bestiei fata-morgana, mormăi Jarvis

încruntându-se brusc. De vreme ce tot mergem într-acolo, poate caut şi casa lui Tweel! Cu siguranţă locuieşte pe acolo, pe undeva; el este lucrul cel mai important pe care l-am întâlnit pe Marte.

Harrison ezita.

— Şi eu care credeam că tu ştii să evtţi necazurile, bombăni el. În regulă, hotărî, încercaţi. Aveţi hrană şi apă la bordul auxiliarei, vă puteţi descurca pentru câteva zile. Dar ţineţi legătura cu mine, zârghiţilor!

Jarvis şi Leroy ieşiră în câmpia cenuşie. Aerul rarefiat, uşor încălzit de soarele care răsărea, le înţepa pielea şi plămânii ca nişte ace şi aveau senzaţia că se sufocă. Se aşezară, aşteptând ca trupurile lor, antrenate luni de-a rândul în camere de aclimatizare pe Pământ, să se acomodeze cu aerul rarefiat.

Faţa lui Leroy căpătă, ca întotdeauna, o nuanţă albăstruie, iar Jarvis îşi auzea propria-i respiraţie, gâfâită, zgâriindu-i gâtul. După cinci minute neplăcerile dispărură; se ridicară şi intrară în mica rachetă auxiliară care se odihnea lângă „Ares”.

Jeturile de gaze şi flăcări urlau sub presiunea exploziei atomice şi, în timp ce racheta se ridică, gunoaie şi bucăţi de biopode distruse se împră- ştiară formând un nor. Harrison privi un timp proiectilul îndreptându-se spre sud, apoi îşi reluă lucrul.

După patru zile îl revăzu. Era spre seară, când soarele apunea la orizont. Cu repeziciunea unei lumânări ce cade în mare, auxiliara se ivi pe cer dinspre sud şi aterizã uşor pe suporţti strălucitori ai subjeturilor. Jarvis şi Leroy apărură curând; trecură prin semiîntunericul ce cobora repede şi se opriră sub luminile lui „Ares”.

Căpitanul îi privi atent pe cei doi. Jarvis era plin de zgârieturi dar, aparent în forma mai bună decât Leroy, care îşi pierduse complet ţinuta îngrijită. Micul biolog era palid ca luna ce începuse să strălucească. Un braţ îi era bandajat cu piele termoizolantă, iar hainele lui erau adevărate zdrenţe. Dar ceea ce l-a şocat cel mai tare pe Harrison au fost ochii lui. Pentru el, care trăise în acele zile ciudate alături de micuţul francez, era foarte straniu să vadă ochii aceia.

Ochii îi erau înfricoşaţi, asta era limpede, lucru anormal pentru că Leroy nu era un laş, altfel n-ar fi putut fi unul din cei patru aleşi de Academie pentru a participa la prima expediţie pe

Marte. Totuşi, spaima din ochii lui era mai uşor de înţeles decât cealaltă expresie, acea curioasă fixitate a privirii, ca şi cum ar fi fost în transă, sau în extaz. „Arată ca un om care a văzut Raiul şi Iadul la un loc”, îşi spuse Harrison. Mai târziu avea să descopere câtă dreptate avusese.

În timp ce perechea se aşeza, el simulă o expresie plictisită.

— Sunteţi un cuplu nemaipomenit rosti el. Ar fi trebuit să mă gândesc mai bine înainte de a vă trimite să umblaţi singuri, de capul vostru. Făcu o pauză. Braţul tău e în regulă, Leroy? Ai nevoie de ceva tratament?

Jaivîs fu cel care răspunse:

— E în ordine, doar o tăietură. Nu e nici un pericol de infecţie, presupun. Leroy spune că pe Marte nu există microbi.

— Ei bine explodă căpitanul. S-auzim o dată! Rapoartele voastre prin radio erau de-a dreptul trăznite. „Am scăpat din paradis!” Oh!

— N-am vrut să dau detalii prin radio, zise Jarvis trist. Aţi fi crezut că am luat-o razna.

— Oricum asta cred.

— *Moi aussi!* Şi eu! spuse Leroy în şoaptă.

— Să încep cu începutul? întreba chimistul. Primele noastre rapoarte au fost destul de complete.

Îl privi atent pe Putz care intrase tăcut, cu faţa şi mâinile înnegrite de carbon; el se aşeză lângă Harrison.

— De la început, hotărî căpitanul.

— Ei bine, începu Jarvis, am pornit cu bine şi am zburat spre sud, de-a lungul meridianului lui „Ares”, aceeaşi rută pe care am urmat-o şi săptămâna trecută. Începusem să mă obişnuiesc cu orizontul acela îngust, aşa că nu mai aveam senzaţia aia de parcă aş fi fost acoperit cu un borcan. Dar nu poţi evita să nu supraestimezi distanţele; ceva care se află la numai şase kilometri depărtare ţi se pare că ar fi la doisprezece, dacă eşti obişnuit să apreciezi doar distanţele pământene, iar asta te face să aproximezi de patru ori mai mult. Un mic deal ţi se pare cât un munte, până când treci pe deasupra lui.

— Ştiu asta, bombăni Hanison.

— Da, dar Leroy nu ştia, aşa ca rni-am petrecut ore întregi încercând să-i explic. Până când a înţeles (*dacă* a înţeles!), trecuserăm de *Cimmerium* şi peste deşertul Xanthus,

apoi am traversat canalul cu oraşul noroios cu fiinţele în formă de butoaie şi locul unde Tweat împuşcase bestia fata-morgana. Lui Pierre îi intrase în cap că ar trebui să aterizăm ca să poată investiga rămăşiţele. Aşa că asta am făcut.

Bestia era încă acolo. Nici un semn de descompunere; nici n-ar fi putut fi în absenţa unor bacterii, şi Leroy zice că Marte este la fel de steril ca o masă de operaţii.

— *Comme le coeur d'une fileuse,* corectă micul biolog, care începuse să-şi recapete ceva din vechea lui energie. Ca inima unei domnişoare bătrâne!

— Totuşi, reluă Jarvis, cam vreo sută de biopode gri-verzui se fixaseră şi se înmulţeau pe trupul bestiei. Leroy a găsit un băţ şi le-a alungat, dar fiecare ramificaţie ruptă devenea un nou biopod, care apoi se târa laolaltă cu celelalte. Iar el a continuat să împungă creatura, până când eu n-am mai putut să mă uit. Chiar şi moartă, bestia cu tentacule îmi dădea fiori. Şi apoi, a venit surpriza: bestia era, în parte, o plantă!

— *C’est vrai!* confirmă biologul. E adevărat!

— Era o rudă mai mare a biopodelor, continuă Jarvis. Leroy era foarte emoţionat, el crede că viaţa de pe Marte este aşa - nici plantă, nici animal. Viaţa de aici nu s-a diferenţiat niciodată, toate au ambele caracteristici, chiar şi creaturile în formă de butoi - până şi Tweel! Cred că are dreptate, mai ales dacă mi-amintesc cum se odihnea Tweel, cu ciocul înfipt in pământ şi cum stătea aşa toată noaptea. Nu l-am văzut niciodată să mănânce sau să bea, probabil că ciocul lui îndeplinea rolul de rădăcină şi el aşa se hrănea.

— Pentru mine e o aiureală, observă Harrison.

— Ei bine, continuă Jarvis, am rupt câteva din ramificaţiile alea şi s-au comportat la fel, fragmentele se târau împrejur, doar ceva mai încet decât biopodele şi apoi s-au înfipt în pământ. Leroy a ţinut să ia o mostră din „iarba mergătoare”, dar pe când noi eram gata de plecare, a apărut o paradă de butoiaşe împingând cărucioarele. Nu mă uitaseră, au început toţi să bubuie „Noi suntem b-b-r-ieteni - au!” ca şi înainte. Leroy a vrut să împuşte unul, ca să-l poată diseca, dar mi-am amintit lupta pe care eu şi Tweel o dăduserăm cu ei şi m-am opus iniţiativei. El a găsit, în schimb, o explicaţie plauzibilă la ceea ce făceau cu tot gunoiul ăla pe care-l adunau.

— Plăcinte de noroi, presupun, mormăi căpitanul.

— Eşti pe-aproape, aprobă Jarvis. Le folosesc pentru hrană, crede Leroy. Dacă sunt parţial vegetale, de aşa ceva au nevoie - sol amestecat cu rămăşiţe organice care să-l facă fertil. De asta macină nisipul cu tot cu biopode şi cu ce mai creşte pe el. Înţelegeţi?

— Vag, replică Harrison. Dar despre sinucideri?

— Leroy are şi despre asta o părere. Cei care se sinucid sar sub roată când amestecul are prea mult nisip şi prea puţin conţinut organic, se aruncă acolo ca să restabilească proporţiile.

— Şobolani nenorociţi! spuse Harrison dezgustat. De ce nu pot să aducă resturi din afară?

— Pentru că sinuciderea a mai simplă. Trebuie să aveţi în vedere că aceste creaturi nu pot fi judecate după standardele pământeşti. Probabil că ei nu simt durerea şi nu au nici ceea ce numim noi, individualitate. Orice tip de inteligenţă de care dispun este proprietatea întregii comunităţi – ca într-un muşuroi de furnici! Asta e! Furnicile sunt gata să moară pentru muşuroiul lor, la fel şi creaturile astea.

— Şi oamenii procedează la fel, observă căpitanul, dacă se ajunge la asta.

— Da, dar oamenii nu sunt chiar aşa de dornici s-o facă. E nevoie de o emoţie de tipul patriotismului care să-i convingă să moară pentru ţara lor; şi-apoi, cât de frecvente sunt asemenea cazuri? Se opri.

— Ei bine, am făcut nişte poze ale fetei-morgana şi ale bestiilor-butoi, după care am pornit mai departe. Am zburat pe deasupra lui Xanthus, ţinându-ne cât de aproape am putut de meridianul lui „Ares” şi, curând, am intersectat „opera” constructorului de piramide. Am făcut un ocol înapoi ca să-i permit lui Leroy să vadă mai bine, şi când am găsit-o, am aterizat. De când trecusem pe-acolo, Tweel şi cu mine, mai făcuse două rânduri de cărămizi. Era acolo, înghiţea siliciu şi fabrica de zor cărămizi, ca şi când ar fi avut înainte-i o eternitate, ceea ce, de fapt, era adevărat. Leroy dorea să-i facă o disecţie cu un glonte Boland exploziv, dar eu cred că ceva care a trăit zece milioane de ani merită respectul cuvenit bătrâneţii, aşa că l-am convins să renunţe. A aruncat o privire prin deschizătura din vârf şi era cât pe-aci să fie înşfăcat de braţul care ieşea cu cărămida. A reuşit să rupă câteva bucăţi din ea, dar creatura nu s-a sinchisit nici un pic. A găsit locul de unde

tăiasem eu, a încercat să vadă dacă se observa vreo urmă de vindecare, dar în legătură cu asta se va putea pronunţa abia peste două sau trei mii de ani. Aşa că, am mai făcut câteva fotografii şi ne-am văzut de drum.

Pe la jumătatea după-amiezii am localizat epava rachetei mele. Nimic nu fusese deranjat. Am luat filmele şi ne gândeam ce să facem mai departe. Eu voiam să-l găsesc pe Tweel, dacă ar fi fost posibil. Întrucât el îmi indicase sudul, îmi imaginam că locuia undeva în apropiere de Thyle. Am calculat poziţia noastră şi am aflat că deşertul în care ne găseam era Thyle II. Thyle I se găsea la răsărit de noi. Aşa că, imediat ce am hotărît să aruncăm o privire asupra lui Thyle I, am şi luat-o din loc.

— Motoarele? se interesă Putz, întrerupând tăcerea îndelungată.

— Ca prin minune, n-am avut necazuri, Karl. Maşinăria ta a funcţionat perfect. Aşa că am zburat liniştiţi mai departe, destul de sus, cam la vreo mie cinci sute de kilometri, pentru a avea o imagine de ansamblu. Thyte II se întindea ca un covor portocaliu şi, după câtva timp, am ajuns deasupra braţului cenuşiu al lui *Mare Chronium,* care îl mărginea. Fiind îngust, l-am traversat într-o jumătate de oră, ajungând la Thyle I, care avea un halou portocaliu, ca şi vecinul său. Am luat-o apoi spre sud, spre Marea Australă, urmând linia de margine a deşertului. Către apusul soarelui am *descoperit* ce căutam.

— Dezgoperit? repetă Putz. Ce aţi dezgoperit?

— Deşertul era acoperit cu... clădiri! Nu era unul din oraşele noroioase din canale deşi şi acesta era traversat de un canal. După hartă ne-am dat seama că acest canal era o continuare a celui pe care Schiapareili l-a botezat Ascanius.

Eram, probabil, prea sus pentru ca locuitorii să ne poată observa, însă mult prea sus şi pentru a vedea noi ceva, chiar şi cu ochelari. Soarele fiind la apus, nu ne-am propus să aterizăm. Am înconjurat locul. Canalul se pierdea în Marea Australă, iar acolo, strălucind înspre sud, era o căciulă de gheaţă care se topea! Canalul o drena, puteam observa strălucirea apei din el. Înspre sud-est chiar la marginea Mării Australe, era o vale - prima formaţiune de relief pe care o vedeam pe Marte, cu excepţia stâncilor ce despărţeau Xanthus de Thyte II. Am zburat pe deasupra văii...

Jarvis se opri brusc, străbătut de un fior, iar Leroy, care îşi

recăpătase culoarea, deveni mai palid.

Chimistul reluă:

— Ei, valea era în regulă, atunci! Un spaţiu cenuşiu, pustiu, locuit, probabil, numai de târîtoare, ca şi celelalte.

— Ne-am rotit pe deasupra oraşului. Locul ăla era, cum să vă spun, gigantic! Era colosal. La început am crezut că mărimea aceea se datora iluziei de care am vorbit mai devreme - ştiţi, din cauza apropierii orizontului - dar nu era aşa. Am zburat pe deasupra lui şi vă jur că nu mai văzusem aşa ceva!

Din păcate soarele apunea tocmai atunci. Ştiam că ne îndepărtasem destul de mult înspre sud până la latitudinea de 60°, dar nu ştiam cât va dura noaptea.

Harison se uită pe harta lui Schiaparelli.

— 60°? Ei, ca şi la cercul polar noaptea durează cam patru ore în anotimpul ăsta. Peste trei luni, nu va mai fi deloc.

— Trei luni! repetă Jarvis, surprins. Apoi zâmbi gânditor.

— Exact! Am uitat că anotimpurile de aici sunt de două ori mai lungi decât ale noastre. Am zburat pe deasupra deşertului cam douăzeci de mile, cu intenţia să lăsăm oraşul dincolo de linia orizontului în caz că am fi dormit prea mult, şi acolo ne-am petrecut noaptea.

— Ai dreptate în legătură cu durata ei. Am beneficiat cam de patru ore de întuneric, în care ne-am permis să ne odihnim destul de bine. Am luat micul dejun, te-am informat despre poziţia noastră şi am pornit să vedem oraşul. Am zburat spre el dinspre est şi l-am văzut înalt şi ameninţător, ca un lanţ de munţi. Doamne, ce oraş! Nu că New York-ul nu ar avea clădiri mai înalte, sau că Chicago n-ar fi mai întins, dar masa în sine, structurile acelea erau de primă clasă prin ele însele. Păreau gargantueşti!

Totuşi, locul avea un aer ciudat. Ştiţi cum se întinde un oraş terestru, cu un nimb de suburbii, un inel de cartiere rezidenţiale, cvartale muncitoreşti, parcuri, autostrăzi. Aici, însă, nimic din toate acestea Oraşul se ridica abrupt din deşert, ca o stâncă. Numai câteva mici moviliţe de nisip îl despărţeau de împrejurimi şi apoi urmau direct pereţii acelor structuri gigantice.

Şi arhitectura era stranie. Folosiseră o mulţime de soluţii care, acasă, ar fi fost imposibil de pus în aplicare, cum ar fi construcţia inversă a clădirilor; acestea erau înguste la bază şi

se lărgeau pe măsură ce se înălţau. O asemenea metodă ar fi foarte valoroasă pentru New York, unde terenul este foarte puţin şi scump, dar ca să o poţi folosi ar trebui să transferi acolo şi gravitaţia marţiană!

Ei, dar cum nu se putea ateriza cu racheta pe străziie oraşului, am coborît în canalul cel mai apropiat. Apoi ne-am luat aparatele de fotografiat şi am căutat o trecere prin zidul acela de...

Nu ne îndepărtaserăm decât vreo treizeci de metri de la rachetă când am găsit explicaţia acelei ciudăţenii. Oraşul era în ruină! Abandonat, pustiit, mort ca Babilonul! Sau, cel puţin, aşa ni se părea nouă atunci, cu străzile lui goale, care chiar dacă fuseseră pavate, acum erau acoperite de nisip.

— O ruină, spui? se miră Harrison. Cât de veche?

— De unde să ştiu? replică Jarvis. Următoarea expediţie pe această minge de golf va trebui să aibă şî un arheolog la bord, precum şi un filolog, după cum ne-am dat seama mai târziu. Dar e o treabă a dracului de grea să estimezi vârsta a ceva pe aici. Lucrurile se erodează atât de încet, încât marea majoritate a clădirilor păreau că ar fi fost ridicate ieri. Nu tu ploaie, nici cutremure, nu tu vegetaţie care să provoace crăpături cu rădăcinile sale, nimic. Singurul factor care contribuie aici la îmbătrânire este eroziunea produsă de vânt, dar şi asta este neglijabilă în această atmosferă. Un alt agent - meteoriţii. Ei par a se prăbuşi destul de frecvent peste oraş, având în vedere aerul rarefiat şi faptul că am văzut patru lovind solul chiar aici, lângă Ares.

— Şapte, îl corectă căpitanul. Au mai căzut trei cât aţi lipsit voi.

— Oricum, schimbările produse de meteoriţi sunt lente. Cei mari sunt, şi aici, la fel de rari ca şi pe Pământ, pentru că trec la mare înălţime prin atmosferă, iar clădirile oraşului pot face faţă celor mici. Dacă ar fi să ghicesc vârsta oraşului - aş zice cam cincisprezece mii de ani. Dar chiar dacă ar fi să mă înşel destul de serios, cred că e de mii de ori mai bătrân decât oricare oraş de pe Pământ sau civilizaţie umană. Se ştie doar că acum cincisprezece mii de ani omenirea traversa Epoca Târzie a Pietrei.

Leroy şi cu mine ne-am strecurat printre clădirile acelea imense, simţindu-ne ca nişte pigmei, muţi de admiraţie şi

vorbind în şoaptă. Credeţi-mă, era ceva fantomatic să treci pe străzile alea moarte şi pustii. De fiecare dată când traversam un spaţiu de umbră tremuram, şi nu numai pentru că pe Marte este frig. Ne simţeam intruşi şi ca şi cum rasa măreaţă care a construit oraşul ar fi respins, peste o sută cincizeci de secole, prezenţa noastră. Locul era tăcut ca un mormânt, dar noi continuam să ne imaginăm tot lelul de lucruri şi să privim cu atenţie prin coridoarele întunecate dintre construcţii, sau peste umăr. Multe clădiri erau fără ferestre, dar când întâlneam o deschidere în pereţii aceia imenşi, nu ne uitam prin ea, de teamă să nu ne apară în faţă cine ştie ce oroare.

Apoi am trecut pe lângă un edificiu împodobit cu o arcadă largă. Uşile erau deschise, dar blocate de nisip. După ce mi-am adunat destul curaj pentru a arunca o privire înăuntru, am descoperit că uitasem lanternele. Am făcut totuşi câţiva paşi în întuneric; pasajul ducea într-o sală uriaşă. Mult deasupra noastră, o crăpătură lăsa să se strecoare înăuntru o rază palidă de lumină, însă nu suficient de puternică pentru a lumina locul.

Nu puteam să-mi dau seama dacă sala se înalţa drept, până la acoperişul îndepărtat. Dar ştiam că spaţiul era enorm, i-am spus ceva lui Lercy şi un milion de ecouri slabe s-au întors spre noi din întuneric. După aceea am auzit alte sunete - zgomote ce păreau făcute de ceva care se rostogolea, şoapte, respiraţii întretăiate şi ceva negru şi tăcut a trecut printre noi şi raza îndepărtată de lumină. Apoi, în semiîntunericul din stânga noastră am văzut trei pete verzui, luminoase, Stăteam uitându-ne la ele şi, brusc, s-au schimbat, toate deodată. Leroy a strigat:

- Ce *sont des yeux!* Şi erau. Erau ochi!

O clipă am rămas înlemniţi, în timp ce strigătul lui Leroy reverbera între pereţii înalţi şi îndepărtaţi; ecoul repeta cuvintele pe un ton ciudat, piţigăiat. Se auzeau mormâieii, bolboroseli, şoapte şi sunete asemănătoare unui râs catifelat, apoi lucrul acela cu trei ochi s-a mişcat din nou. Şi atunci, ne-am repezit spre uşă!

Ne simţeam mai bine afară, la lumina soarelui. Ne-am uitat unul la altul, prosteşte, dar nici unul dintre noi n-a sugerat să mai investigăm *interiorul* clădirilor mai târziu, deşi *am revăzut* locul. Şi a mai fost ceva straniu, dar veţi afla totul la timpul potrivit. Ne-am scos revolverele şi am continuat să înaintăm cu grijă pe acele străzi fantomatice.

Drumul se curba, se răsucea şi se despărţea. Eram foarte atenţi pe unde o luăm, pentru că nu puteam risca să ne rătăcim în labirintul acela gigantic. Fără sacii de dormit termoizolanţi, noaptea ne-ar fi putut veni de hac, dar chiar dacă stătuse la pândă printre ruine, nu o făcuse. Am remarcat că ne îndreptăm din ce în ce mai mult către canal, şi clădiriie se împuţinau, nu mai erau decât câteva duzini de colibe de piatră, care arătau ca şi cum ar fi fost făcute din resturi. Tocmai începusem să mă simt dezamăgit că nu găsisem nici urmă din semenii lui Tweel, până când am dat colţul şi... l-am văzut!

Am strigat, „Tweel!”, dar el doar ne-a privit fix, n-a reacţionat în nici un fel şî mi-am dat seama că nu era Tweel, ci alt marţian din specia lui. Penajul lui Tweel era de un oranj mai aprins şi era parcă ceva mai înalt decât cel pe care-l vedeam acum. Leroy se bâlbâia emoţionat, iar marţianul îşi ţinea ciocul îndreptat anrieninţător spre noi, aşa că eu am făcut câţiva paşi înainte, ca sol al păcii. Am întrebat: „Tweel?”, dar n-am primit nici un răspuns. Am încercat de zeci de ori şi în final a trebuit să renunţ, nu puteam comunica.

Leroy şi cu mine ne-am îndreptat spre colibe, iar marţianul ne-a urmat. De două ori i s-au alăturat şi alţii, şi de fiecare dată am încercat să strig „Tweel”, ei însă ne priveau doar fix. Am mers agale cu cei trei în urma noastră şi, deodată, mi-am dat seama că, probabil, accentul meu marţian este de vină. M-am întors cu faţa către un grup şi am încercat să imit trilul pe care îl scotea Tweel însuşi: „Trrrweerr!” sau cam aşa ceva.

Şi a mers! Unul dintre ei şi-a răsucit capul cu nouăzeci de grade şi a scrâşnit „Trrweeer!”, iar un minut mai târziu, asemenea unei săgeţi trase dintr-un arc, Tweel a apărut plutind peste coliba din apropiere, ca apoi să aterizeze în cioc, drept în faţa mea!

Doamne, ce ne-am bucurat să ne revedem! Tweel se agita şi ciripea cât o fermă întreagă într-o zi de vară, zbura în sus şi ateriza în cioc. L-aş fi prins de mâini, numai că nu stătea locului nici o clipă.

Ceilalţi marţieni şi Leroy se uitau la noi şi, după un timp, Tweel a încetat să mai ţopăie. Nu puteam vorbi unul cu altul mai mult decât înainte, aşa că după ce eu am spus „Tweel” de câteva ori, iar el - „Tick”, am rămas tăcuţi. Şi, fiindcă nu era

decât jumătatea dimineţii iar noi doream să aflăm tot ce se putea despre Tweel şi despre oraş, i-am sugerat să ne conducă, dacă nu era ocupat. I-am transmis ideea arătând înapoi spre clădiri, apoi spre el şi spre noi.

Aparent, nu era ocupat, pentru că a pornit alături de noi, deschizând drumul cu unul din salturile lui de o sută de metri, care l-a lăsat cu gura căscată pe Leroy. Când l-am ajuns din urmă, a spus ceva cam aşa: „unu, unu, doi - doi, doi, patru - nu, nu - da, da - piatră - nu rezbiră!”. Asta nu părea să aibă nici o semnificaţie, poate că îi arăta lui Leroy că el poate vorbi în engleză, sau poate îşi recapitula vocabularul pentru a-şi împrospăta memoria.

În orice caz, ne-a arătat împrejurimile. Avea un fel de lanternă în punga lui neagră, destul de bună pentru încăperi mici, dar a cărei lumină se pierdea de tot în cavernele imense prin care treceam. Nouă din zece clădiri nu însemnau absolut nimic pentru noi, doar săli vaste şi goale, pline de umbre, de murmure şi ecouri. Nu puteam să-mi imaginez la ce foloseau. Nu păreau potrivite pentru locuit, nici măcar pentru scopuri comerciale, negoţ şi aşa mai departe. Ar fi putut fi centrale electrice, dar ce rost ar fi avut un întreg astfel de oraş? Şi unde erau celelalte utilaje?

Locul era un mister. Uneori, Tweel ne conducea printr-o sală care ar fi putut adăposti un transoceanic, şi părea gata să plesnească de mândrie, iar noi nu înţelegeam o iotă din toate astea! Ca demonstraţie de măiestrie arhitecturală, oraşul era colosal, dar, în acelaşi timp, era o aiureală!

Am văzut totuşi şi ceva care ne-a atras atenţia. Am revenit la clădirea în care intrasem Leroy şi cu mine, mai devreme - cea cu cei trei ochi. Ei bine, nu prea ne venea să intrăm acolo, dar Tweel ciripea, spunând întruna „Da, da, da!”, aşa că l-am urmat înfricoşaţi, căutând cu privirea lucrul acela care ne pândea. Această sală era la fel ca celelalte, plină de murmure, fâşâituri şi umbre care alunecau spre colţuri. Dacă creatura cu trei ochi mai era acolo, probabil că se furişase împreună cu celelalte.

Tweel ne-a condus de-a lungul zidului şi, luminând cu lanterna lui, ne-a arătat o serie de mici firide. În prima din ele am dat peste un lucru uimitor, chiar straniu. Când lumina a pătruns în nişă, am văzut mai întâi un spaţiu gol dar, după

aceea, cercetând podeaua, am zărit o mică creatura, aproximativ de mărimea unui şobolan mai mare, cenuşie, făcută ghem şi, evident, speriată de apariţia noastră. Avea o mutrişoară ciudată, drăcească - urechi ascuţite sau poate coarne şi ochi satanici, care străluceau cu un fel de inteligenţă diavolească.

Tweel, care o văzuse şi el, a lăsat să-i scape un strigăt de mânie, iar creatura s-a ridicat pe două picioare subţirele şi a dispărut cu un schelălăit, jumătate speriată, jumătate sfidătoare. A dispărut pe lângă noi in întuneric, prea repede chiar şi pentru Tweel. Şi în timp ce alerga, ceva fâlfâia în jurul trupului său, ca o pelerina. Tweel a strigat mânios şi apoi a scos un tril care suna a furie adevărată.

Dar creatura dispăruse, însă abia după aceea am remarcat lucrul cel mai ciudat dintre toate câte se pot imagina. Lângă uşa prin care fugise era... o carte. Creatura stătuse pe o carte!

M-am apropiat. Paginile ei din acelaşi material cu punga lui Tweel erau, bineînţeles, scrise, dar nu cu litere, ci cu linii albe, şerpuitoare, ca o înregistrare de seismograf pe hârtie neagră. Tweel, care fierbea de mânie, a ridicat volumul şî l-a pus pe o poliţă unde mai erau şi altele. Leroy şi cu mine ne uitam nedumeriţi unul la altul.

Oare creatura cu figură drăcească citea? Sau poate consuma, pur şi simplu, paginile ca hrană fizică, nu spirituală? Sau toată întâmplarea fusese doar un accident?

Dacă era o creatură de tipul şobolanului, care distrugea cărţi, furia lui Tweel se justifica, dar de ce ar fi încercat el să împiedice o fiinţă inteligentă, chiar dacă de tip extraterestru, să citească, dacă *citea.* Nu ştiu. Am observat, însă, că nu se întâmplase nimic cu cartea, de fapt, nu am văzut nici o carte deteriorată printre celelalte. În schimb, am avut o bănuială, şi anume că dacă am fi ştiut secretul micului demon cu mantie, am fi aflat şi misterul grandiosului oraş abandonat şi cauza decăderii culturii marţiene.

Ei bine, după un timp Tweel s-a liniştit şi ne-a condus mai departe, de jur-împrejurul sălii enorme. Cred că era o bibliotecă. Erau acolo mii şi mii de volume legate în piele neagră, tipărite cu linii albe, şerpuitoare. Unele conţineau şi imagini, dintre acestea câteva îi înfăţişau pe semenii lui Tweel. Lucru

important, desigur, deoarece indică faptul că specia lui construise oraşul şi tipărise cărţile. Deşi cred că nici cel mai mare filolog de pe Pământ nu va putea să traducă nici măcar un rând din acele scrieri. Au fost scrise de minţi mult prea diferite de ale noastre.

Normal că Tweel putea le citească. A ciripit el câteva rânduri apoi, cu permisiunea lui exprimată prin „nu, nu!” la unele şi de „da, da!“ la altele, am luat şi eu câteva cărţi. Probabil că dorea să le păstreze pe cele de care aveau nevoie semenii lui, sau poate voia să le luăm pe cele pe care credea că le-am fi înţeles mai uşor. Eu nu ştiu, cărţile sunt în rachetă.

Apoi a luminat pereţii cu torţa aceea mică a lui şi am putut vedea că erau pictaţi. Doamne, ce picturi! Se întindeau în sus, tot mai sus spre întunecimea din apropierea acoperişului, misterioase şi gigantice. De pe primul perete n-am putut să înţeleg mare lucru, părea să prezinte o adunare generală a semenilor lui Tweel. Se dorise, probabil, o reprezentare a Guvernului. Următorul perete era mai expresiv; înfăţişa creaturi ce lucrau pe o maşinărie enormă. Aceasta însemna, probabil, Industria sau poate Ştiinţa. Peretele din spate era în parte deteriorat, din cât puteam noi să vedem, dar am reuşit să îmi dau seama că înfăţişa Arta. Un adevărat şoc, care aproape ne-a ameţit, ne-a provocat însă cel de-al patrulea perete.

Voia să redea, cred, Explorarea sau Descoperirea. Zidul acela ne apărea ceva mai clar, pentru că lumina din tavan cădea pe partea lui Superioară, iar torţa lui Tweel o lumina pe cea de jos. Am văzut o siluetă gigantică, un marţian cu cioc asemenea lui Tweel, şezând, dar fiecare parte a corpului său sugera îngrijorare. Braţele îi atârnau inerte pe scaun, gâtul subţire era îndoit, iar ciocul se odihnea rezemat de trup, ca şi cum creatura şi-ar fi suportat cu greu propria-i greutate. Iar în faţa lui se vedea o figură îngenunchiată. Părea să fie *un om!*

— Un om?! se miră Harrison. Un om, zici?

— Am spus, părea! aminti Jărvis. Artistul îi exagerase nasul, făcându-l cam de lungimea ciocului lui Tweel, dar figura avea păr negru, lung până pe umeri şi, în locul celor patru degete marţiene, mâna sa întinsă avea *cinci* degete! Era îngenunchiat, ca şi când l-ar fi adorat pe marţian, iar pe podea se afla un vas plin cu hrană adusă ca ofrândă! Ei bine, Leroy şi cu mine am crezut că înnebunisem!

— Eu şi Putz credem acelaşi lucru! se răsti căpitanul.

— Poate am înnebunit cu toţii, replică Jarvis schimonosindu-se şi uitându-se în direcţia micului francez, care îi răspunse în tăcere. Tweel chiţăia şi arăta spre siluetă, spunând „Tick! Tick!”, deci remarcase şi el asemănarea - deşi nu cred că avea vreo legătură cu nasul *meu* îl avertiză el pe căpitan. Leroy a fost cel care a spus lucrul cel mai important; el l-a privit atent pe marţian şi a zis: Thoth! Zeu! Thoth!

— Oui! *confirma biologul.* Comme l’Egypte!

— Da, zise Jarvis. Ca zeul egiptean cu cap de ibis - unul cu cioc. Îndată ce Tweel a auzit numele de Thoth, a început o suită de ciripituri şi chiţăituri. Se arăta pe sine şi spunea „Toth! Toth!”, arătând, în acelaşi timp, cu mâna de jur-împrejur. Făcea adesea semne ciudate, dar acum amândoi bănuiam ce vrea să spună. Încerca să ne explice că specia lui îşi spunea Thoth. Înţelegeţi unde vreau să ajung?

— Înţeleg, bineînţeles, spuse Harrison. Crezi că marţienii au făcut o vizită pe Pământ şi că egiptenii au consemnat asta în mitologia lor. Ei bine, ai luat-o razna, nu exista nici o civilizaţie egipteană acum cincisprezece mii de ani.

— Greşit! ripostă Jarvis. E foarte rău ca nu avem un arheolog cu noi; Leroy mi-a spus că pe vremea aceea, în Egipt era o civilizaţie predinastica, o cultura specifică epocii de piatră.

— Ei şi, chiar dacă ar fi aşa?

— Multe amănunte, dacă nu chiar totul din imaginea aceea, îmi susţin ipoteza. Atitudinea marţianului, greoaie şi îngrijorată, exprimă încordarea datorată gravitaţiei terestre. Numele Thoth, după cum spune Leroy, era al zeului egiptean al filozofiei, cel care a *inventat scrierea!* Te-ai prins? I-a venit ideea când l-a văzut pe marţian luând notiţe. Ar fi o coincidenţă prea mare ca egipteanul Thoth, cu cioc şi cap de ibis la fel ca ale marţienilor care-şi spun Thoth, să fi fost pământean!

— Ei na, să fiu al naibii! Dar nasul egipteanului? Vrei să-mi spui că egiptenii din epoca de piatră aveau nasuri mai lungi decât oamenii din ziua de azi?

— Bineînţeles ca nu! Faptul se explică prin aceea că marţienii desenează în stilul lor, marţian. Oare oamenii nu au tendinţa să raporteze totul la ei înşişi? Acesta e motivul pentru care dugongii şi manateii au dat naştere mitului sirenelor. Marinarii au crezut că văd trăsături omeneşti la făpturile alea

Aşa că artistul marţian, desenând fie după descrieri, fie după fotografii nu prea reuşite, a exagerat mărimea nasului omenesc până la un nivel care lui i s-a părut firesc. În tot cazul, aceata este teoria mea.

— Mda, merge ca teorie, mormăi Harrison, Ceea ce vreau eu să aud este de ce voi doi aţi apărut aici ca picaţi din Lună?

Jarvis se scutură din non în timp ce privi spre Leroy. Micul biolog îşi regăsise atitudinea lui obişnuită, dar răspunse cu o expresie corespunzătoare tremurului ce-l cuprinsese pe chimist.

— Vom ajunge şi acolo, reluă cel din urmă. Între timp, am să vă spun despre Tweel şi „oamenii” lui. Partea cea mai bună a celor trei zile am petrecut-o cu ei, să ştiţi. Nu pot să redau fiecare amănunt, dar am să rezum faptele mai importante şi am să prezint concluziile noastre care sigur, s-ar putea să nu facă nici doi bani. Este greu de judecat această lume uscată după standardele pământeşti.

Am fotografiat tot ce s-a putut, am încercat să fotografiez chiar şi gigantica pictura murală din bibliotecă, dar având în vedere că lampa lui Tweel răspândea o lumină neobişnuit de bogată în raze actinice, nu cred că va ieşi ceva. Şi ar fi păcat, pentru că este, fără îndoială, cel mai interesant lucru pe care l-am găsit pe Marte, cel puţin din punct de vedere uman.

Tweel s-a dovedit a fi o gazdă foarte binevoitoare. Ne-a arătat toate punctele de interes, până şi noile fântâni arteziene.

Ochii lui Putz se luminară la auzul cuvântului.

— Vântâni artetziene? repetă el. Bentru dge?

— Pentru canal, desigur. Au trebuit să construiască o cădere de apă pentru a-l drena, asta e clar. Se uită spre căpitan. Tu însuţi mi-ai spus că a duce apa din zonele polare ale lui Marte până la ecuator este cam acelaşi lucru cu a o împinge în sus, pe un deal, vreo treizeci de kilometri, pentru că Marte este plat la poli şi se rotunjeşte la ecuator, ca şi Pământul.

— Asta e adevărat, aprobă Harrison.

— Ei bine, reluă Jarvis, acest oraş era una din staţiile de bază care făceau acest lucru. Una din centralele electrice era adăpostită într-o clădire gigantică ce părea sâ servească perfect scopului şi merita văzută. Aş fi vrut s-o vezi şi tu, Karl, aievea, dar, din păcate, va trebui să te străduieşti să înţelegi cât se va putea din pozele noastre. Este o centrală electrică solară!

Harrison şi Putz făcură ochii mari.

— Energie solară! mormăi căpitanul. Asta e ceva primitiv!

Şi inginerul adăugă un emfatic „Ja!” ca argument.

— Nu e chiar aşa de primitiv! îl corectă Jarvis. Lumina soarelui este focalizată pe un fel de cilindru care se află în centrul unei oglinzi imense, concave şi, astfel, ei obţin curent electric. Iar curentul pune în mişcare pompele.

— Termocuplu! exclamă Putz.

— Asta pare rezonabil. Vă veţi putea da seama din fotografii. Dar centrala electrică mai are ceva ciudat, şi anume: maşinăriile sunt puse în funcţiune nu de „oamenii” lui Tweel, ci de creaturi-butoi, ca cele din Xanthus!

Se uită la feţele auditoriului său; nici o expresie de surprindere.

— V-aţi prins? întrebă. Dar cum ei tăceau, el continuă. Văd că nu pricepeţi. Leroy a găsit explicaţia, însă dacă e corectă sau nu, nu ştiu. El crede că butoaiele şi semenii lui Tweel au un soi de interes reciproc, precum albinele şi florile pe Pământ să zicem. Florile produc nectar pentru albine, iar albinele asigură polenizarea florilor. Înţelegeţi? Butoaiele fac maşinăriile să funcţioneze, în schimb „oamenii” lui Tweel construiesc sistemul de canale. Oraşul din Xanthus era, probabil, o staţie de amplificare, aşa se explică prezenţa maşinăriilor pe care le-am văzut. Leroy crede, de asemenea, că nu este un aranjament inteligent - cel puţin, nu din partea butoaielor - dar pentru că s-au folosit multe mii de generaţii, a devenit instinctiv, sau reflex - ca şi acţiunile furnicilor şi albinelor. Creaturile s-au născut să facă acest lucru!

— Aiureli! observă Harrison. Să auzim ce explicaţie ai pentru marele oraş pustiu.

— Sigur. Civilizaţia lui Tweel este în decădere, acesta e motivul. E o specie pe cale de dispariţie şi din milioanele de fiinţe asemenea lui, care au trăit cândva acolo, au mai rămas doar câteva sute de tovarăşi de-ai lui Tweel. Ei sunt doar rămăşiţe, un fel de ariergardă lăsată să păzească sursa de apă. Mai sunt, probabil, câteva oraşe locuite, undeva de-a lungul canalului, poate mai aproape de tropice. Este ultima suflare a unei specii, o specie care a atins un grad de cultură mai înalt decât al Omului!

— Off! făcu Harrison. Atunci de ce sunt pe moarte? Lipsa de apă?

— Nu cred, răspunse chimistul. Dacă am intuit bine vârsta oraşului, cincisprezece mii de ani nu ar avea de ce să influenţeze rezerva de apă nici o sută de mii. Este vorba despre altceva, deşi, cu siguranţă, apa e un factor important.

— *Das wasser*, se repezi Putz. Vunde ze duge?

— Până şi un chimist ştie asta! remarcă Jarvis, batjocoritor. Cel puţin pe Pământ. Aici, nu sunt sigur, dar pe Pământ, de câte ori este furtună, se produce descompunerea vaporilor de apă în hidrogen şi oxigen, apoi hidrogenul rămâne liber în spaţiu, pentru că gravitaţia terestră nu îl influenţează permanent. Şi, de fiecare dată când are loc un cutremur, apa pătrunde prin fisuri în interiorul globului terestru. Încet, dar al dracului de sigur. Se întoarse spre căpitan. Corect, Cap?

— Corect, conchise căpitanul, Dar aici, desigur, nu se produc cutremure şi nici trăznete, apa dispare foarte încet. Atunci, *de ce* este specia pe moarte?

— Centrala electrică solară - răspunde la această întrebare, replică Jarvis. Lipsa de combustibi!! Lipsa de putere! Fără petrol, fără cărbune - cine ştie dacă Marte o fi cunoscut şi el o Eră Carboniferă — şi fără forţa apei - numai cu picăturile de energie pe care le pot primi de la soare... De asta sunt pe cale de dispariţie.

— Dar energia nelimitată a atomului? explodă căpitanul Harrison. Ei chiar nu ştiu nimic despre energia atomică? Sau poate că n-au ştiut niciodată. Probabil că au folosit alt principiu pentru navele lor spaţiale. Şi atunci, continuă el ironic, ce te face să crezi că au o inteligenţă superioară Celei umane? *Noi* am descompus atomu!!

— Sigur că da. Am avut un punct de pornire, nu-i aşa? Radiumul şi uraniul. Crezi că am fi ştiut vreodată, fără aceste elemente? N-am fi bănuit că există energie atomică!

— Ei şi? Dar ei nu au...

— Nu, n-au avut. Tu însuţi rni-ai spus că Marte are numai şaptezeci şi trei la sută din densitatea Pământului. Chiar şi un chimist poate să-şi dea seama că asta înseamnă lipsa metalelor grele - osmiu, uraniu sau radiu. Lor le-a lipsit punctul de pornire.

— Chiar şi aşa, asta nu demonstrează că sunt mult mai avansaţi decât noi. Dacă ar fi fost *mult* mai avansaţi, am fi descoperit-o oricum.

— Probabil, cedă Jarvis. Nu pretind că noi nu i-am depăşit

în anumite privinţe. Dar în altele, sunt mult înaintea noastră.

— Ca de exemplu. în ce?

— Social, de pildă.

— Hâm?! Ce vrei să spui?

Jarvis se uită pe rând la cei trei din faţa lui. Ezita.

— Mă întreb cum judecaţi voi, mormăi ei. Normal, oricine preferă propriul său sistem. Se încruntă. Fiţi atenţi - pe Pământ avem trei tipuri de societăţi, nu-i aşa? Şi fiecare este reprezentată aici de câte un membru al expediţiei. Putz trăieşte sub dictatură - o autocraţie. Leroy - este un cetăţean al Celei de-a Şasea Comune din Franţa. Harrison şi cu mine suntem americani, membrii ai unei democraţii. Iată-le: autocraţie, comunism, democraţie - cele trei tipuri de societăţi terestre. Poporul lui Tweel are un sistem diferit de al nostru.

— Diferit? Cum adică?

— Unul pe care nici o naţiune de pe Pământ nu l-a încercat: Anarhia!

— Anarhia?! se mirară deodată căpitanul şi Putz.

— Exact!

— Dar..., se bâlbâi Harrison. Ce vrei să spui cu... sunt înaintea noastră? Anarhie! Bah!

— Aşa este - bah! replică Jarvis. Nu spun că ar merge şi la noi, sau la orice rasă de oameni. Dar pentru ei e bună.

— Dar... anarhie!? explodă căpitanul indignat.

— Ei bine, dacă o înţelegi ca atare, argumentă Jarvis defensiv, anarhia este forma ideală de guvernare, dacă funcţionează. Emerson spunea că cel mai bun guvern este acela care guvernează cel mai puţin, tot aşa şi Wendell Philips, şi cred că şi George Washington. Şi nu există nici o formă de guvernare care să dureze mai puţin decât anarhia, care, de fapt, nici nu este condusă de guvern!

— Dar... este anormal! zise căpitanul, devenit incoerent. Până şi triburile sălbatice îşi au şefii lor! Chiar şi haita de lupi are un conducător!

— Ei, replică Jarvis provocator, aceasta demonstrează doar că guvernul este un instrument primitiv, nu-i aşa? O rasă perfectă n-ar mai avea nevoie de el; guvernul este o recunoaştere a slăbiciunii, nu-i aşa? Este o recunoaştere a faptului că o parte a oamenilor nu va coopera cu restul şi că e nevoie de legi pentru a-i constrânge pe aceşti indivizi pe care

psihologii îi numesc antisociali. Dacă nu ar exista persoane antisociale - criminali şi alţii de teapa lor - nu ar fi nevoie de legi şi de poliţie, nu crezi?

— Dar de guvern? De guvern ai avea nevoie! Ce poţi să spui despre treburile publice - războaie - taxe?

— Pe Marte nu sunt războaie. În ciuda faptului că poartă numele zeului războiului. Nu au rost războaiele aici; populaţia este prea puţină şi dispersată şi, în plus, este necesară contribuţia fiecărei comunităţi în parte pentru a menţine canalul în funcţiune. Nu e nevoie de impozite pentru că, aparent, toţi indivizii cooperează pentru binele public. Nu există competiţii care să ducă la neînţelegeri, pentru că oricine poate să se servească de orice. Cum spuneam, la o rasă perfectă, guvernul devine complet inutil.

— Şi tu consideri marţienii o rasă perfectă? întrebă căpitanul mohorît,

— Deloc! Dar ei au existat mult mai mult decât oamenii, astfel încât au evoluat, social cel puţin, până la punctul în care nu mai au nevoie de guvern. Ei muncesc împreună, asta e tot. Jarvis se opri.

— Straniu, nu? Ca şi cum Mama Natură ar face două experimente, unul acasă şi altul pe Marte. Pe Pământ asigură viaţa unei rase înalt competitive, emoţionale, într-o lume a abundenţei, aici face posibilă existenţa alteia, prietenoasă, liniştită, într-un deşert, într-o lume neproductivă, neprimitoare. Aici totul este creat pentru cooperare. Nu există nici măcar acea preocupare care acasă ne dă atâta bătaie de cap - viaţa sexuală.

— Oh!

— Da, semenii lui Tweel se reproduc ca şi butoaiele din oraşele noroioase - doi indivizi cresc un al treilea între el. O altă dovadă în sprijinul teoriei lui Leroy că viaţa marţiană nu este nici vegetală, nici animală. În plus, Tweel fost destul de amabil ca să-l lase să-l tragă de cioc şi să-i răvăşească penele, şi examinarea l-a convins pe Leroy.

— *Oui,* confirmă biologul. Este adevărat.

— Dar, anarhia! mormăi Harrison dezgustat. Cică ar fi apărut pe o bulină aiurita, pe jumătate moartă, cum e Marte!

— Vor trece multe secole cână când va trebui să-ţi faci griji pentru asta pe Pământ, spuse sarcastic Jarvis, apoi îşi reluă

povestirea.

— Ei, şi ne-am plimbat prin acel oraş sumbru, făcând fotografii. După aceea... Jarvis se opri scuturat de un fier, după aceea mi-a venit ideea să mă uit la valea pe care o văzusem din rachetă. Nu ştiu de ce. Dar când am vrut să-l conducem pe Tweel în direqta aceea, a început să ţopăie şi să ţipe, încât credeam că a înnebunit, dintr-o dată.

— Dacă mai era posibil! întrerupse Harrison.

— Aşa că am pornit într-acolo singuri, în timp ce el striga într-una „Nu, nu, nu! Tick!'. Dar asta ne făcea şi mai curioşi. El a sărit peste noi şi s-a înfipt în cioc, a încercat să ne oprească în fel şi chip dar noi am mers pur şi simplu mai departe. În cele din urmă, a renunţat şi a mers abătut alături de noi.

Valea se afla la mai puţin de doi kilometri spre sud-est faţă de oraş. Tweel ar fi putut parcurge distanţa cu douăzeci de sărituri, dar el continua să rămână lângă noi, arătând spre oraş şi vâicărindu-se „Nu, nu nu”. Apoi sărea în aer şi se înfigea în cioc în faţa noastră, iar noi trebuia să-l ocolim. L-am văzut făcând multe lucruri ciudate şi înainte, desigur, eram obişnuiţi cu ele, dar acum era limpede ca lumina zilei că nu vroia ca noi să vedem valea.

— De ce? se interesă Harrison.

— Ne-ai întrebat de ce ne-am întors ca nişte vagabonzi, spuse Jarvis, cutremurându-se uşor. Vei afla. Am urcat agale un deal stâncos care o mărginea şi, în timp ce ne apropiam de vârt, Tweel a spus „Nu rezbirâ, Tick! Nu rezbirâ!”. Acestea fuseseră cuvintele cu care descrisese monstrul de siliciu. A pronunţat aceleaşi cuvinte ca să-mi spună că imaginea lui Fancy Long, cea care aproape mă ademenise în braţele bestiei, nu era reală. Mi-am amintit, dar atunci asta nu însemna nimic pentru mine!

Imediat după aceea, Tweel a spus: „Tu unu - unu – doi, el unu - unu - doi” şi atunci am înţeles. Aceasta fusese expresia pe care o folosise pentru a-mi explica despre creatura Fata Morgana, care „gândea”' ce gândeam şi eu, cum monstrul îşi atrăgea victimele folosindu-se de propriile lor dorinţe. L-am avertizat pe Leroy. Îmi închipuiam că nici o asemenea creatură nu putea fi periculoasă dacă eram preveniţi. Ei bine, mă înşelam!

Când am ajuns pe creastă, Tweel şi-a rotit capul astfel încât picioarele îi erau îndreptate înainte, dar ochii priveau

înapoi, ca şi cum i-ar fi fost teamă să privească în vale. Leroy şi cu mine ne uitam pe deasupra ei, scrutând câmpia pustie, cenuşie, ca şi cea care ne înconjura. La marginea ei sudică se zărea strălucirea gheţarului. Asta a fost vreme de o secundă: în clipa următoare am văzut Paradisul!

— Ceee? exclamă căpitanul.

Jarvis se întoarse spre Leroy.

— Poţi să descrii? îl rugă el.

Biologul dădu neajutorat din mâini.

— *C'est impossible*! şopti el. *Il me rend muet*!

— Nici eu nu găsesc cuvinte potrivite, mormăi Jarvis. Nu ştiu cum să vă spun eu sunt chimist, nu poet. Era şi Paradis şi Iad, în acelaşi timp!

— Vrei să vorbeşti normal?! se răsti Harrison.

— Cât se poate de normal. Vă spun, pentru o clipă am privit o vale cenuşie acoperită cu plante şi, imediat după aceea, Doamne! Nu vă puteţi *imagina* clipa următoare! Cum v-ar plăcea să vă vedeţi *toate* visele devenind realitate!? Orice dorinţă cu care aţi cochetat vreodată? Tot ce v-aţi dorit să fie acolo, gata de a fi luat?

— Mi-ar plăcea grozav! spuse căpitanul.

— N-ai decât, atunci! Aminteşte-ţi, însă, nu numai dorinţele nobile, fiecare bună intenţie, ci şi fiecare dorinţă perversă, murdară, tot ceea ce ţi-a trecut prin minte, bun sau rău! Bestiile astea sunt foarte buni comercianţi, dar le lipseşte simţul moral!

— Bestii?!

— Da. Întreaga vale era plină de ele. Sute, cred, poate mii. Oricum, suficiente pentru a reda în imagini colecţia completă a dorinţelor tale, chiar şi pe cele demult uitate, care s-au păstrat în subconştient. Am văzut o duzina de Fancy Long, fiecare într-un costum în care o admirasem cândva, era îmbrăcată cu unele pe care mi le imaginasem numai. Am văzut fiecare locşor drăguţ în care aş fi vrut să fiu, totul adunat în mod ciudat în acea mică vale. Şi am văzut şi alte lucruri. Clătină grav din cap.

— Nu era totul tocmai drăguţ. Dumnezeule! Cât de multă bestialitate ascundem în noi. Cred că dacă fiecare om ar putea arunca o privire în valea asta ciudată, şi-ar putea să vadă măcar o dată câtă răutate se ascunde în ei ei bine, cred că lumea ar

avea de câştigat. Am mulţumit cerului că Leroy - chiar şi Tweel au văzut numai propriile lor imagini, nu şi pe ale mele!

Jarvis făcu o pauză, apoi continuă:

— M-am întors ameţit, ca dintr-un soi de extaz. Am închis ochii, dar şi cu ochii închişi, tot vedeam! Panorama aceea frumoasă drăcească, era în *mintea* mea, nu în jurul meu! Aşa lucrează creaturile acestea - asupra minţii. Ştiam ce sunt, nu aveam nevoie de avertismentul lui Tweel. „Nu rezbiră! Nu rezbiră!” Dar *nu puteam să mă îndepărtez!* Ştiam că este o cale sigură spre moarte, însă merita, măcar pentru acea viziune anume.

— Ce viziune anume? întrebă Harrison sec.

Jarvis roşi.

— Nu are importanţă, spuse el. Dar lângă mine l-am auzit pe Leroy strigând: „Yvonne! Yvonne” şi ştiam că şi el căzuse în cacrană. Eu mă luptam sâ rămân întreg la minte, îmi spuneam mereu să mă opresc, dar mergeam tot timpul înainte, spre miraj!

Apoi m-a prins ceva. Era Tweel! A făcut un salt spre mine în momentul în care eu alergam drept spre... spre... A plutit pe deasupra mea, cu ciocul lui ameninţător îndreptat exact spre inima ei!

— Oh! dădu căpitanul din cap. *Inima ei!*

— N-are importanţă. Când am privit din nou, imaginea aceea dispăruse, iar Tweel era prins într-un amalgam de braţe negricioase, la fel ca prima data când l-am întâlnit. Ratase punctul vital din anatomia bestiei, dar se lupta cu disperare, lovind cu ciocul în dreapta şi-n stânga.

Vraja dispăruse... mă rog, parţial. Eram la câţiva metri de Tweel şi mi-a trebuit un efort imens, dar am reuşit să ridic revolverul şi să trimit o grenadă Boland în bestie. Imediat a ţâşnit un lichid negru, oribil, care ne-a udat pe Tweel şi pe mine şi cred că mai ales mirosul acela scârbos a contribuit la distrugerea iluziei. Oricum, am reuşit să-l îndepărtăm pe Leroy de diavolul care-l chema şi toţi trei am coborît de pe creastă. Am avut destulă prezenţă de spirit să ridic aparatul de fotografiat şi să iau o imagine a văii, dar sunt convins că nu înfăţişează decât un pustiu cenuşiu şi orori colcăitoare.

Jarvis se opri, cutremurat.

— Bruta aproape îl otrăvise pe Leroy, continuă el. Ne-am

târît înapoi la nava auxiliară şi ne-am tratat cum am putut, apoi v-am sunat. Leroy a înghiţit o doză mare de coniac din cel pe care-l aveam cu noi. Lui Tweel nu am încercat să-i facem nimic, din pricina metabolismului său, care este atât de diferit de al nostru, încât, ceea ce pe noi ne vindecă, s-ar putea ca pe el să-l ucid ţ. Coniacul a fost aşa de bun, se pare, încât, după ce am făcut şi acel lucru pe care voisem să-l facem, ne-am întors aici: asta-i tot.

— Tot da? se interesă Harrison. Deci ai rezolvat toate misterele planetei Marte nu?

— Ba bine ca nu! replică Jarvis. Au mai rămas, desigur, o mulţime de întrebări făta răspuns.

— *Ja!* se repezi Putz. Evaborarea apei... gum ze obreşte?

— Din canale? Şi eu m-am întrebat, de-a lungul a zeci de mii de kilometri, şi având în vedere presiunea atmosferică scăzută, ai putea crede că se evaporă multă. Răspunsul este însă simplu: fac să plutească o peliculă de ulei pe suprafaţa apei.

Putz dădu din cap, dar Harrison interveni:

— Aici ceva e neclar. Numai cu cărbune şi petrol - numai cu combustie sau putere electrică - cum obţin ei energia necesară pentru a construi un sistem de canale pentru întreaga planetă, lungi de mii şi mii de kilometri? Aminteşte-ţi numai cât de greu, ne-a fost nouă să tăiem Canalul Panama la nivel mării şi apoi să-mi răspunzi!

— Uşor! rânji Jarvis. Gravitaţia marţiană şi atmosfera marţiană - acesta este răspunsul. Ţine mai întâi cont de faptul că ceea ce sapă ei cântăreşte numai o treime din cât ar cântări pe Pământ. În al doilea rând, un motor cu abur dezvoltă aici o presiune de zece livre pe centimetru pătrat mai mare decât pe Pământ. În al treilea rând, ar putea să construiască un motor cu o putere chiar şi de trei ori mai mare fără ca greutatea intrinsecă a acestuia să crească. Şi, în al patrulea rând, întreaga planetă e aproape plană. Am dreptate Putz?

Inginerul aprobă, dând din cap.

— *Ja*! Motorul cu abur - este *Sieben - und - zwanazig* - de douăzeci şi şapte de ori mai eficient aici.

— Deci, iată, aşa dispare şi ultimul mister, zâmbi Harrison,

— Da? zise Jarvis ironic. Atunci răspunde-mi la

următoarele chestiuni: care era natura marilor oraşe pustii? De ce *au nevoie* marţienii de canale, dacă nu i-arn văzut niciodată mâncând sau bând ceva? Au vizitat ei cu adevărat Pământul la începuturile istoriei şi, dacă nu cu energie atomică, atunci cu ce funcţionau navele lor? Având în vedere că specia lui Tweel nu pare să aibă nevoie de apă, construiesc ei oare aceste canale pentru o creatură superioară care va avea nevoie? Mai există fiinţe inteligente pe Marte? Dacă nu, ce era creatura cu faţă de demon pe care am văzut-o cu cartea? Iată câteva mistere pe care să le dezlegi chiar tu!

— Eu mai ştiu unul sau două! se repezi Harrison, privind brusc spre micul Leroy, Tu şi viziunile tale! Ce-i cu Yvonne? Numele soţiei tale e Marie, nu-i aşa?

— *Oui,* aprobă el, aruncând căpitanului o privire disperată. Vă rog, spuse el. La Paris, *tout le monde,* toată lumea gândeşte altfel despre lucrurile astea... ştiţi, nu? Se foi, stânjenit. Vă rog să nu-i spuneţi Mariei, *n'est-ce pas?*

Harrison chicoti.

— Nu e treaba mea, spuse el. Încă o întrebare, Jarvis. Care a fost acel lucru pe care l-ai făcut înainte de a te întoarce aici?

Jarvis îl privi sfidător.

— Oh, acela...! Ezită. Simţeam că îi datorăm multe lui Tweel, aşa că, după câteva ezitări, l-am convins să urce în rachetă şi l-am dus până la epava celei dintâi, peste Thyle II. Atunci, încheie scuzându-se, i-am demonstrat cum se produce explozia atomică şi i-am dat dispozitivul!

— *Ce-ai făcut?* urlă căpitanul. Ai pus ceva atât de puternic în mâinile unei rase extraterestre... poate, într-o bună zi, o rasă inamică?

— Da, asta am făcut, spuse Jarvis. Fii atent aici, se apără el. Această pilulă nenorocită, uscată şi pustie, numita Marte, nu va găzdui niciodată vreo populaţie umană. Deşertul Sahara ar fi mai potrivit pentru imperialism şi este şi aproape de casă. Deci, rasa lui Tweel nu ne va fi vrăjmaşă. Singurul ei rost pe care-l va avea aici, va fi să faciliteze relaţii comerciale între noi şi marţieni. Şi atunci, de ce să nu-i ofer lui Tweel şansa de supravieţuire?' Dispunând de energie atomică, îşi vor putea folosi canalul la capacitatea maximă, în loc de unul la cinci, după cum ne-a atras atenţia Putz. Vor putea repopula oraşele

fantomatice, îşi vor putea reface arta, industria; vor face comerţ cu naţiunile de pe Pământ şi, cred, ne pot învăţa şi pe noi câte ceva... Ezită o clipă, apoi reluă ... dacă vor ştii să folosească explozia atomică, şi pun pariu că vor ştii! Tweel şi marţienii cu chip de struţ nu sunt proşti!

[*Originally published in „Wonder Stories” Jul. 1934*]